

НОРБЕРТ ВИНЕР

ГЛАВАТА

Превод от английски: Васил Димитров, 1978

chitanka.info

Мозъкът е странен орган. Той контролира всичките усещания на тялото, но сам не усеща нищо, дори и когато го докосва скалпелът. Един човек може да умре от леко мозъчно сътресение, а на друг можеш да пробиеш главата с лост и от това най-много да му се развали характерът. Напоследък станаха модни експериментите с вкарване на електроди в мозъка за лекуване на различни депресивни психози. Това е страшна операция и тя не ми внушава доверие. Понякога унищожават съвестта на пациента и почти винаги деформира здравия смисъл и душевното му равновесие.

Например в една чикагска застрахователна фирма имаше служител, който бе много ценен. За нещастие той страдаше от пристъпи на меланхолия, по време на които не се знаеше дали ще се възползува от асансьора или ще скочи от десетия етаж. Убедиха го да се лиши от една малка част от челната мозъчна област и той легна на операционната маса. След това неговата звезда изгря. Нямаше подобър от него в застрахователната дейност. В знак на признателност го направиха вицепрезидент. И тогава всичко рухна. Бяха забравили факта, че лоботомията нарушава и намалява тънкостта на разсъжденията и предвидливостта. Когато застрахователният агент стана финансист, той претърпя пълен крах. Не, не бих желал някой да променя параметрите на вътрешната ми схема. Това ми напомня за един случай, на който присъствувах неотдавна.

Аз принадлежа на тесен кръг учени, които веднъж в месеца се срещат в малко известен ресторант. Мнозина предполагат, че ние там разискваме върху научни статии, но на практика нас ни събират различните интереси и остроумието, което е свойствено на нашата компания. Тук няма място за педанти. Ние безмилостно се надсмиваме един над друг и на който това не му харесва, вратата е винаги отворена за него. Самият аз съм нещо средно между математик и инженер, а по-голямата част от останалите са медици.

Душата на нашата компания е Уотърмен. Той завежда една държавна болница за душевноболни и прилича на самодоволен бакалин. Уотърмен е нисък, дебел, има моржови мустаци и съвсем е лишен от мания за величие. Обикновено се появява с някой нещастник, който е взел под своя защита. Този път дойде с висок, болезнен на вид човек, фамилията на който не чух. Предполагаше се, че е лекар и в момента пациент на Уотърмен.

Не зная защо, но разговорът се обърна на тема лоботомия. Един от инженерите питаше дали тази операция може да помогне на някакъв негов роднина. Всеки от присъстващите имаше собствено мнение по въпроса. Някои смятаха лоботомията за полезна, а други (повечето бяха неврохирурзи) даже не искаха да чуят за нея. Ставаше дума за това, което може да направи с мозъка на едно дете автомобилна катастрофа. Темата се обсъждаше с подробности, нямащи нищо общо с приятното, понеже разговорите между лекари са лишени от всякакви скрупули. Спорът беше напрегнат и никой не забелязваше какво става наоколо. Изведнъж чухме глух удар. Познатият на Уотърмен беше се строполил в безсъзнание на пода. Върху челото му блестяха капки пот. Уотърмен се наведе над него и хвана китката му.

— Едва ли е нещо сериозно. Той страда от амнезия и ние дори не знаем истинското му име. Не трябваше да го взимат със себе си. Хайде бързо да го изнесем оттук.

Уотърмен позвъни в болницата и извика линейка. Припадналият постепенно идваше на себе си. Очевидно се намираше в състояние на най-силна възбуда и обърканост. Говореше нещо несвързано и можеше да се различат само няколко думи, между които „гангстери“, „малкият Пол“, „Марта“ и „сблъскване“. Уотърмен даде на болния нещо успокояващо, по всяка вероятност сънотворно. След известно време пациентът отвори очи и заговори съвсем свързано. Уотърмен бе добър лекар и умееше да използва благоприятните възможности.

— Не мога да изпусна такъв случай — възкликна той. — Болният проговори. Преди месец и половина полицията го намери пред вратите на някаква кръчма. Не помнел името си и те ни го изпратиха. Знаем, че е лекар и не е трудно да се досети човек, че е прекарал тежко душевно сътресение. Досега не го измъчвахме с излишни разпити, но той сам заговори.

Да се наблюдава възвръщането на паметта е нещо изключително интересно. Изгубената личност постепенно изникваше пред нас. Уотърмен записваше всичко в бележника си и следващия диалог съм взел от неговите записки.

ВЪПРОС. Как се казвате?

ОТГОВОР. Артър Коул.

В. Лекар ли сте?

О. Да.

В. Къде сте завършили?

О. Медицинския колеж в Чикаго през 1926 година.

В. Къде сте работили?

О. Бях асистент-хирург в една чикагска болница в Саут Енд.

В. Специализирали ли сте нещо по-конкретно в областта на хирургията?

О. Разбира се. Аз съм неврохирург.

В. Къде сте работили като неврохирург?

О. Мисля, че се казваше Меридитска окръжна психиатрична болница, някъде в Илинойз.

В. Не си ли спомняте града, където е била тази болница?

О. Бакминстър. Не, сега си спомних — Леоминстър.

В. Вярно е. Тази болница наистина се намира в Леоминстър. На колко години бяхте, когато започнахте работа там?

О. На тридесет.

В. Помните ли коя година беше?

О. Да, 1931 година.

В. Сам ли заминахте за там?

О. Не, със съпругата си. Аз съм женен, нали? Какво е станало с моята жена? Тук ли е? О, господи, Марта, Марта!

Изведнъж болният започна да вика нещо съвсем несвързано. Уотърмен каза:

— За съжаление ще трябва да му дам още една доза. Не искам да изпусна случая, трябва да разбере колкото се може повече.

Лекарството действа и болният постепенно се успокои, бавно дойде на себе си и Уотърмен поднови разпита.

В. Вие трябва да ни помогнете, за да ви помогнем и ние. Съберете мислите си. От колко време бяхте женени, когато дойдохте в Леоминстър?

О. По-малко от две години. Марта беше медицинска сестра в чикагската болница. По баща се казва Соренсон. Тя е от Минесота, баща ѝ има ферма на границата със Северна Дакота. Там се оженихме.

В. Имате ли деца?

О. Да, син, казва се Пол. Сега си спомням.

Болният закри лицето си, зарида, повтаряйки „Къде си, Пол?“. Човек се чувства много неудобно, когато стане свидетел на такава мъка. Уотърмен стоеше до главата на болния. Бях свикнал да го

виждам като център на компанията — весел, остроумен любител на солени анекдоти. Но никога не бях го виждал като лекар. Беше спокоен, пълен с достойнство, а гласът му успокояваше повече от което и да е лекарство. Той беше самият Ескулап — богът на лекарите.

В. Успокойте се, доктор Коул — каза Уотърмен, — ние искаме да ви помогнем. Разкажете ни нещо повече за окръжната болница.

О. Ние купихме изоставена фермерска къща на километър и половина, два от болницата. Марта смяташе, че ще може да я оправи, но аз не можех да си представя как ще се избавим от мръсотията и боклуците. Марта обаче умееше да превърне в уютно жилище дори един свинарник. Почакайте! Спомням си, че пред нашата къща имаше голямо шосе...

Той скри лицето си и рамената му се затресоха.

— Спирачките — простена той. — Чувам ги как свистят. Удар! Колата се преобърна. Кръв по бетона... Гледах и не можех да направя нищо, с нищо не можех да помогна.

Уотърмен ни направи знак да пазим пълна тишина. Мъчително беше да наблюдаваме с нищо неприкритата агония на чуждата душа. Постепенно риданията стихнаха и Уотърмен продължи.

— Не е необходимо да казвате всичките подробности наведнъж. По-добре ще бъде, ако аз ви задавам въпроси. Какъв беше този град?

О. Един от многото градове, разпръснати из прерията. Имаше и някаква фабрика.

В. Каква фабрика? Какво произвеждаше?

О. Никога не разбрах това. Жителите на града... но може ли да се вярва на клюки?

В. Какви клюки?

О. Говореше се, че това е главната квартира на нелегалния тотализатор от хиподрома и даже, че във фабриката се произвеждат тайно наркотици. Във всеки случай винаги ми е правила тягостно впечатление.

В. Защо?

О. Тя представляваше старо бетонно здание, строено по времето на Първата световна война. Струваше ми се, че никой не ходи в нея, но понякога виждахме как привечер към фабриката се приближава някакъв голям автомобил.

В. Какъв автомобил?

О. Приличаше на скъпа лимузина, а по мощност не отстъпваше на товарна кола. Човекът зад волана...

В. Кога видяхте този човек?

О. Когато колата премина покрай нашата къща с повече от сто и тридесет километра в час, точно преди... О, господи! Видях как моята кола бе смачкана като мокра кибритена кутия и изхвърлена в канавката. В нея пътуваха те. Моят Пол... моята Марта...

Думите на Коул ставаха все по-неразбрани, а самият той цял трепереше. Нещо подобно съм виждал само при опитните животни върху операционната маса. Уотърмен му даде още една доза и Коул постепенно затихна.

В. Разкажете ми за човека в лимузината!

О. Висок, едър, елегантно облечен, с червен белег на бузата — от ъгъла на окото до устните.

В. Не помните ли как се казва той?

О. Струва ми се, че Макалузо. Но него никога не го наричаха на име. Всички му викаха Главата.

В. Той ли се занимаваше с производството на наркотици?

О. Мисля, че да, но един мой приятел ми казваше, че той е и голям шеф на банда, специализирана по обири на банки. Бил изключително хитър. Полицията отдавна го следяла, но не разполагала с достатъчно улики.

В. Какво стана след катастрофата?

Болният се опита да отговори, но явно това беше над възможностите му. Уотърмен търпеливо чакаше, докато Коул отново се успокои.

О. Жена ми бе със счупен гръбначен стълб. От този ден до самата си смърт тя не направи нито една крачка... Синът ми си беше ударил главата в предното стъкло и си беше счупил челната кост. Моите колеги му спасиха живота или по-точно спасиха живота на един глух, сляп и парализиран идиот. С грижите, които получава в частната клиника, той ще преживее повечето здрави деца. Но за това бяха необходими пари, много пари. Господи, това не може да бъде истина, не може!

В. Нима не получихте парична компенсация? Разбира се, това не би могло да ви възвърне тежката загуба, но би могло да осигури издръжката на жена ви и на сина ви.

О. Да, предложиха ми компенсация. Няколко дни след случилото се ми позвъни местният юрист Питърсън, който имаше славата на опитен адвокат. Той попита кой е моят адвокат и аз му посочих юрисконсулта на нашата болница. Епщайн.

В. Какво стана после?

О. Епщайн ми обясни, че Главата е човекът, който издига и сваля местните власти и нищо не можем да предприемем срещу него. От друга страна, Питърсън заяви, че неговият довереник не носи никаква отговорност за случилото се. Той ми предложи чек за тридесет хиляди долара. Говореше убедително, а на мен тези пари ми трябваха. Щях да взема чека, но Епщайн каза, че за по-малко от петдесет хиляди не сме съгласни. Спомена за високите болнични такси и прочие. Накрая Питърсън се съгласи и аз получих чек за петдесет хиляди.

В. Какво стана после?

О. Нямаше смисъл Пол да се лекува. Той физически беше напълно здрав. Но вече не беше мой син, а животно, лишено от разум. Можеше само да лежи и да яде. Дадохме го в една клиника и понеже в него не бе останало нищо човешко, нямаше смисъл да го посещаваме.

В. Какво стана с вашата жена?

О. Тя лежеше в щатската болница. Първоначално всичко вървеше добре и аз даже мислех да построя специално обзаведен за нея дом с подходящ интериор. Но тя имаше болни бъбреци, а те са най-уязвимото място при болни от параплегия. Здравето ѝ бързо се влоши. След три месеца започна уремия, тя изпадна в кома и почина, без да дойде в съзнание. Погребах Марта в родното ѝ място. Баща ѝ, старият швед, не каза нито дума, но аз видях, че нещастieto го беше смазало.

В. Значи нищо вече не ви свързваше с Леоминстър? Върнахте ли се там?

О. Да. Влакът пристигна на гарата около десет часа вечерта. На перона забелязах двама подозрителни младежи — единият едър, с вид на боксьор, а другият среден на ръст, със слабо, болезнено лице. Той беше облечен в тясно палто, шапката му беше нахлупена ниско над челото, а ръцете му не излизаха от джобовете. Боксьорът се доближи до мен и каза с хриплив астматичен глас:

— Вие ни трябват. Шефът катастрофира.

— Шефът ви? — попитах аз. — А кой е той?

— Вие го познавате — изхриптя боксьорът. — Всички го знаят. И вие в това число. Той е Главата. Ние пътувахме, без да бързаме, с не повече от сто и тридесет километра в час, когато на шосето излезе една крава. Кравата стана на шницел, а колата на палачинка. Три пъти се преобърнахме. Главата се удари в предното стъкло и хич не ни харесва, както изглежда сега. Ние странични хора не обичаме. А и освен това пътувахме по работа, която засяга само нас, така че не можем да отведем Главата в болница. А работата е по вашата част. Ние ви познаваме, казват, че сте голям специалист. Струва ни се, че с вас ще се разберем. Хайде...

Отговорих, че трябва да отида до болницата, за да си взема чантата.

— Прави каквото ти казват, така ще е по-добре за теб самия. Хайде — процеди вторият и се обърна към приятеля си: — Много дрънкаш, Дебело.

Наоколо нямаше никой и не ми оставаше нищо друго, освен да се подчиня. Изминахме повече от два километра и стигнахме до фабриката. Някой попита за паролата и Дебелия изръмжа нещо в отговор. Влязохме вътре, но мен така ме блъснаха, че аз се спънах в прага и паднах. Когато се изправих, видях в стаята двама души. Единият от тях беше Питърсън, който ми помогна да стана. Другият беше в кафяв костюм и приличаше на енергичен служител в солидна фирма. Питърсън каза:

— Моля да извините нашата безцеремонност, но сме в такова положение, че не можем да се съобразяваме с правилата на добрия тон. Ние нямаме нищо против вас и разчитаме на вашата дискретност. С мистър Макалузо стана нещастен случай, а ние не можем да го заведем в болница. Разчитаме на вашата помощ и ви обещаваме, че ще ви заплатим щедро.

— А ако откажа?

— В такъв случай, доктор Коул, заради собствената ни безопасност ще се наложи да вземем съответните мерки. Вие сте умен човек и сам разбирате какви ще бъдат тези мерки.

Поколебах се, но нямах друг изход и се реших.

— Добре, къде е болният?

Пред мен се отвори вратата на съседната стая. Главата седеше на кожено кресло, безпомощно облегнат назад. Лицето му беше

тъмночервено и белегът се открояваше още по-контрастно. С широко отворена уста той дишаше тежко и неритмично. От лявата му ноздра бе текла кръв, а челото му бе покрито с чиста кърпа. Махнах превръзката. Макалузо гледаше безсмислено право пред себе си. Зениците бяха разширени различно, Опипах челото. Когато започнах прегледа, Питърсън се наклони напред. Кафявия костюм внимателно разглеждаше ноктите си и рязко потръпна, когато костите изхрущяха под пръстите ми. Макалузо си бе разбил предната лява челна кост. Свършвайки прегледа, казах на Кафявия костюм, че се налага незабавна операция и трябва да отида да си взема инструментите.

— Не се безпокойте — каза той. — Ние се погрижихме да ви осигурим най-необходимото.

С тези думи той ми подаде куфарче със златните инициали „Дж. Мак К.“ под дръжката.

— Но това е куфарчето на доктор Мак Кол! — казах аз.

— Възможно е — отвърна Кафявия костюм, — но това не ви засяга. Днешните ключалки на колите са крайно несигурни.

Успокоих се, като разбрах, че ще оперирам с инструментите на Мак Кол — имах на разположение всичко, което ми бе необходимо.

— Ще се справите ли? — попита новият ми познат.

— Да — отговорих, като се надявах, че говоря истината. Бях напълно сигурен в себе си.

Огледах се. Необходима ми беше тенджерата, за да стопля вода, няколко кърпи и плоска маса, върху която да извърша операцията. Кафявия костюм се досети за какво мисля.

— Можете да използвате писмената маса. Главата няма да се сърди, ако върху нея останат петна. Водата във ваната вече е стоплена, а в кухнята има много кърпи. Купидон е бил санитар в болница, докато един пациент не се отправил на оня свят с негова помощ. Нищо, нищо, Купидон — добави той. — Пред доктора може да се говори откровено.

Очевидно Купидон имаше представа какво трябва да се подготви за операцията. Двамата облякохме чисти престилки и сложихме Макалузо върху писмената маса. Пристъпих към работата и атмосферата се успокои. Първоначално обръснах главата на пациента и я обработих със спирт. След това направих новокаин. Когато той започна да действа, анестезирах тъканите около счупените кости. Не използвах обща наркоза, защото при такива операции много е важно

да се знае ще се върне ли пациентът в съзнание, когато вътрешномозъчното налягане спадне. След това разрязах кожата и започнах да изрязвам костта. Купидон беше отличен асистент. В необходимия момент той без молба от моя страна подаваше марля, тампон или щипци и ме наблюдаваше с голямо внимание и уважение. Дори и при такива обстоятелства това не можеше да не повдигне духа ми.

Най-тежкият момент при такава операция настъпва тогава, когато изрязаният костен диск се отделя от черепа. След което трябва да се спре местният кръвоизлив. Макалузо започна да идва на себе си и отвори очи. Празното изражение изчезна и зениците станаха еднакви. Устните му се размърдаха.

— Къде съм? — попита той. — Какво стана?

— Не се вълнувайте, Глава — каза Кафявия костюм. — Случи се малко нещастие, но всичко ще се оправи. Доктор Коул ще ви изправи на крака.

— Коул... Спомням си, че ние с него неотдавна имахме една малка работа. Мога ли да говоря с него?

— Тук съм — отговорих колкото се може по-спокойно. — Какво искате да ми кажете?

— Много съжалявам за това, което се случи. Но вие правилно се отнесохте към станалото. Каквото било, било. Ще ме оправите, нали, докторе?

Ако той не беше бръкнал в раната ми, напомняйки ми за невъзвратимата загуба, всичко щеше да стане другояче. Сега обаче аз взех ново решение. Опитах се да запазя поне външно спокойствие, но почувствавах, че пребледнявам. Купидон ме погледна подозрително и това съвсем не ми хареса.

— Още не сме свършили — казах. — Сега не говорете и не мърдайте, докато не завърша операцията.

Знаех какво трябва да направя и никога досега не бях оперирал така добре. Каквото и да станеше, щях да си разчистя сметките с мистър Макалузо веднъж завинаги.

Внезапно Купидон извика:

— Хей, докторе, какво правите?

Отговорих невъзмутимо:

— Аз оперирам и правя това, което намирам за необходимо.

Чувствах се господар на положението. Слабият от гарата се обърна към Макалузо:

— Глава, Купидон отново си отваря устата.

Макалузо беше в съзнание, понеже повърхността на мозъка е нечувствителна.

— Всичко е наред — отговора той. — Коул е мой приятел. Внимавайте Купидон да не пречи на операцията.

Аз почистих раната, но преди да поставя на мястото му костения диск, трябваше да направя още нещо.

— По-внимателно! — внезапно извиха Купидон. — Той...

Човекът, който си държеше непрекъснато ръцете в джобовете, удари Купидон с дръжката на пистолета по тила. Купидон се строполи на пода и от ухото му потече кръв. По всяка вероятност имаше счупване на черепа, но не ми разрешиха да му помогна. Не зная дали е останал жив. Трябваше да прекрача през тялото му, когато отивах в кухнята да се измия. След връщането ми Кафявия костюм каза:

— Ето ви петдесет хиляди. Разбира се, не трябва да оставате в Леоминстър. Иначе няма да останете жив задълго. Ще ви качим на самолет, който заминава за тихоокеанското крайбрежие, където можете да работите под чуждо име. Не забравите ли, то...

Замълчах. Парите не значеха нищо за мен. Въобще нищо не ми беше нужно. Тогава Главата се обади зад превръзките:

— Дайте му сто хиляди, момчета. Чувствам се отлично.

Обясних им как трябва да се грижат за него и взех предложените пари — деветдесет и девет нови хилядодоларови банкноти и още хиляда в банкноти по петдесет и по сто долара. Дадох ми и билет до Сан Франциско. Дебелия ме откара с колата до летището и не се махна оттам, докато самолетът не излети. В самолета сложих парите в голям плик, който намерих в задната част на предната седалка, като си оставих само няколко долара. На плика написах адреса на окръжната болница и го дадох на стюардесата.

Сега нямах нито дългове, нито пари, нито приятели. Всичко ми се струваше като насън. Можех да отида където поискам, но не исках да отида никъде. Беше ми студено и усещах, че част от душата ми е мъртва и погребана. Това е, което си спомням. Всичко останало е като в мъгла — пътища, гари, бордеи, товарни вагони. Как съм попаднал

при доктор Уотърмен, не знам. По всяка вероятност полицаите са ме помислили за пиян.

Коул започна да говори все по-бавно и накрая заспа.

— Вярвате ли на тази история? — попитах Уотърмен.

— Не мога да реша. Несъмнено този човек е преживял чудовищен удар. От друга страна, всичко това би могло да бъде плод на въображението. Не разбрах добре какво е направил на Главата, преди да зашие раната. В края на краищата в тази операция няма нищо сложно. Какво мислите по този повод?

— Не знам — отговорих аз. — Можел е да убие Макалузо веднага, но не го е направил. Не разбрах за какво точно наемкваше.

Линейката дойде и санитарите откараха Коул. Уотърмен беше уморен и преди да тръгне към болницата, седна да изпуши една цигара.

— Струва ми се, че нещо е изпуснал — каза Уотърмен. — Май че е портфейл. Почакайте, виждал съм такива портфейли, в тях трябва да има тайно отделение. Дайте ми го. А, ето го. Я да видим какво има в него.

В отделението нямаше нищо освен изрезки от някакъв чикагски вестник. Статията бе озаглавена **БАНДАТА НА ГЛАВАТА Е РАЗГРОМЕНА. НЕУСПЕШНО ОГРАБВАНЕ НА БАНКА „ПЛУТОРИЯ“. СТОТЕ ХИЛЯДИ ДОЛАРА СА ВЪРНАТИ.**

В статията се казваше, че опитът за обир от страна на хората на Макалузо е претърпял пълен неуспех. Банковите служители са били подготвени и са посрещнали гангстерите, както се полага — нито един от бандитите не бе останал жив. Авторът споменаваше, че Главата, който винаги е проявявал при разработките на операциите изключително внимание и предпазливост, сега не бил взел никакви предпазни мерки.

Уотърмен се облегна объркан назад.

— Не разбирам — казах аз. — Това е безсмислено. Какво според вас е станало?

— Не знам, но се досещам — отговори той. — По време на операцията Коул е оголил челната част на мозъка. За да се пререже тя и да се направи така наречената широка фронтална лоботомия, са били необходими само няколко секунди. На практика Макалузо е запазил умствените си способности, но вече не е бил годен да организира и

осъществява плановете си, които са изисквали голямо внимание и предпазливост.

Аз загасих цигарата си.

— Неприятна история, но операцията е била извършена много добре.

Публикувано във вестник „Орбита“, броеве 22,23/1978 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.